

програє (особливо коли проти тебе такий безпрограшний гравець, як життя). Як кажуть у народі: «Играть не устать, не ушло бы дело».

Починаючи гру, треба знати її правила, бодай мати уявлення про них, інакше можете стати рабом гри. Особливо це стосується модних ігор. Той-таки комп'ютер з його віртуально-ігровою спокусливістю. Або ж автомобіль. Начебто й зручно, приємно, красиво, та скільки клопоту, скільки зайвих витрат, скільки загублених можливостей пограти в інші, корисні для гаманця, здоров'я та душі ігри! Чому я ось уже який перебудовний рік поспіль не ходжу на вибори? А я не знаю правил цієї гри. Мої правила (їх у цій грі іменують «правами» та «обов'язками») мені пояснили, а от правила, за якими грає протилежна сторона (кандидати), викладено доволі туманно й метафорично. «Гра без правил», тобто жорстока, шулерська гра – це якраз про виборчу гру сказано. Це «своя» гра для кандидатів (і то не для всіх), це не моя гра. Я охоче й залюбки пограю у власні ігри під назвою «вслухання на човні», «ранкова пробіжка», «багаття», «прогулянка з коханою», «готування плову для друзів», «подарунок доньці». Це мої улюблені ігри, у яких мені давно не важливий результат – захоплює сам процес. А скільки ігор ще не зіграно! Встигнути б...

...Діти і гра. Це майже синоніми. Дитячі заняття – то суціль гра. Тому, до речі, діти живуть дуже легко й практично не втомлюються. Може, дорослим узяти з них приклад? Згадую час, коли я був батьком. Власне, я і тепер ним залишаюся. Однак тоді батьківство було головною справою (грою?) мого життя.

– Тату, пограймося в потяг, – знову й знову прохає син.

Я завжди зайнятий, мені завжди ніколи, але нарешті здаюся. Ми вишиковуємо на підлозі в довгий звивистий ланцюжок різні іграшки – це і є наш потяг, і син починає командувати:

– Я буду машиністом, а ти – пасажиром... Ні, я поїду у спальному вагоні, а ти мене повезеш...

Так ми розважаємося, зрештою я не витримую й запитую:

– Ваню, а чому наш потяг нікуди не їде? У чому річ?

– Ми ж тільки граємо, – ображається син на мою безтактну, на його погляд, «чомучку». – От коли я виросту...

Я не намагаюся пояснити йому, що відбудеться, коли він виросте. Перед моїми очима розкинувся висмоктаний сонцем і вітрами степ, посередині якого стоїть довжелезний потяг. Пасажири сплять, жують, грають у карти, переходять із вагона у вагон. Іноді сперечаються й обирають зі свого середовища машиністів і їхніх помічників. Ті з усім своїм скарбом перебираються в голову потяга, а колишні машиністи непомітно шмигають у задній вагон, що відразу кудись зникає. Я йду вздовж потяга, і мені увесь час хочеться витягти з будь-якого вагона будь-якого пасажира та змусити його нагнутися. Нехай подивиться, нехай переконається: немає під потягом жодних рейок, потяг нікуди не прямує. Але я не роблю цього, я знаю, що відповідь мені пасажир. «Ми ж бо тільки граємо», – скаже він. Пасажири – гравці, машиніст – головний гравець!

Ігри дітей – підготовка до дорослого життя. Та коли придивитися (часто й напружувати зір не треба, адже в степу – все як на долоні), у ньому – ті ж такі старі ігри й забави. До якого життя готуються дорослі?

Фото автора.

Два

Людмила БАРАНЕВИЧ

Із В'ячеславом Чорноволом мене пов'яже дружба з 60-х років минулого століття. Коли ми були зухвало молодими, відкритими, веселими, працювали в одній газеті, за плечима мали солідний університетський багаж знань, чогось прагнули й вірили, що на все спроможні.

Газета називалася «Молода гвардія», орган Київських обкому та міськкому комсомолу. І хлопці з цих установ теж були відверто молодими, любили життя. Нашому тодішньому головному редакторові, одному з найталановитіших київських журналістів Миколі Кіпоренку, закидали-заздрили: «У тебе не кореспондентки, а справжній Голлівуд». І справді, Голлівуд (якщо вжити сучасний сленг) відпочивав. Редакційні кореспондентки – красуні, до того ж розкручували такі гостро-злободенні теми, що столиця часом гула, як бджолиний рій. Тобто при всьому, так би мовити, «голлівудизмі» робота в щоденній молодіжній газеті – це ще та м'ясорубка, і нам ніколи було розкидатися на якісь там сторонні западання. Тим більше що в нас були місцеві герої. Номер один серед них – Славко Чорновіл. Він умів так сказати про нас, як ніхто. Наприклад: «Мало того, що вона вродлива, так іще й талановита!». Був елегантним у стосунках, добрим, уважним. І тому між жіночою половиною редакції та Славком встановилися ідеальні сестринсько-братерські взаємини. Усією редакцією ми часто бували на пікніках у Вишгороді, де він жив у кімнатці барака-гуртожитку. Мав маленького сина (нині відомий народний депутат України Тарас Чорновіл).

Людина енциклопедичних знань, потужного інтелекту, Славко, попри те, завжди був готовий на веселі витівки, з численних поїздок Україною привозив народні анекдоти, щойно віднайдені фольклорні пісні тощо. У вільний від роботи час виголосював нам такі лекції з історії України, культури, мови, що не просто заворожували – були приголомшливим відкриттям. Воно ніби ось – лежало перед кожним на поверхні, та ніхто не міг зв'язати все це в логічний ланцюжок.

Інформація збігалася з нашим підсвідомим прагненням творити щось суспільно вагоме, будувати щасливе, справедливе життя. Славко став нашим духовним лідером, кумиром, героєм і відданим другом. За ним пішов увесь колектив...

Тепер перекидаю місток у 90-ті того ж століття. Усе, що відбулося протягом попередніх 30 років у горнилі надлюдської боротьби В'ячеслава Чорновола спільно з побратимами та однодумцями за незалежність України, стало вже однією з найголовніших сторінок нашої сучасної історії. Наразі хочу зупинити мить на тому місці, де ми – відома українська художниця Віра Барінова-Кулеба, Славко Чорновіл і я – захекані, стали перепочити, дістаючись піш-

портрети в інтер'єрі

65

ки до майстерні Віри Іванівни на 16-й поверх. Ліфт не працював, електрику перманентно вимикали. Пріснопам'ятні кучмівські роки. «Чим не Голгофа?» – хтось вигукнув у темряві. «Та ні, крізь тернії – до зірок!» – весело мовив Славко. Й тут залунав дзвінок – у Славка на той час був мобільний такого розміру, що його треба було тримати двома руками. Подарували шанувальники з діаспори. Алена турбувалася, що з ним, чого так довго не відзивається... Костюм на ньому теж був подарований кимось. Мешти, так він іронізував зі своїх продірявлених черевиків, вітчизняного виробництва. Я мала честь ховати їх у сміттєвому ящику в Комо, де ми, члени делегації, умовили купити нові, бо, мовляв, соромно народному герою світити голими пальцями на вимитих до блиску тротуарах одного з найпрекрасніших містечок сонячної Італії (тоді, до речі, весь час дощило). Перед цим довелося побороти відмову Славка: «Алена просила шкіряні рукавички – осінь же! А ви – мешти!». Трохи згодом пішли до крамниці по рукавички. На порозі, соромлячись, Славко тихо мовив: «Людо, ти сама, будь ласка, вибери...». Дещо знітившись, додав замріяно: «У неї кисть руки, як у дитини, тоненька така...».

Знайомлячись із пані Аленою, я мимоволі звернула увагу на її руки – витончені, красиві. Як і вся вона – гарна одухотвореною вродою, внутрішньою силою, інтелектом...

Діставшись майстерні, ми почали розміщуватись, хто де: на різнобійних стільцях, на диванчику. Славко ж стояв наче вкопаний. Отямившись, мовив спантеличено: «Оце всіх депутатів сюди б... Посеред мистецтва і злість проїшла б...».

Віра Іванівна пізніше написала його портрет. Згодом створила алегоричну картину, центральний герой котрої, запря-

жений у плуга, як віл, оре безкрає чорне поле. Спітніле чоло обрамляє золотий бриль-німб. В обличчі плугатаря – приреченість переможця, на якого після останнього, найважливішого, ривка чигає невідворотна смерть. Цю картину Чорновіл уже не побачив...

А портрет пані Атени художниця писала, мов висотувала його із золотої нитки, попри те, що пензель часом тремтів. Героїня під час сеансів читала свої талановиті поезії, і, наприклад, слова, «як тобі спиться, жінко, на нарах?» стискали серце майстрині. Зринали замерзлі землі навколо мордовських таборів, в одному з яких В'ячеслав Чорновіл відбував роки ув'язнення. Художниця наче бачила, як перед Аленою в 40-градусний мороз десятки разів брутално замикали брами пропускних тюремних пунктів і вона не могла передати лютому чоловікові висухнені на Україні сухарі... Та на полотні просилися, рвалися, мов сонячні промені, золоті кольори. А незвичайні синьо-зелені очі Атени світилися проникливою любов'ю.

Ми прийшли до майстерні на, так би мовити, презентацію портрета. Коли художниця його відкрила, слів забракло... Не хотілося нічого коментувати. Вірі Іванівні і як митцю, і як жінці вдалося все зрозуміти й відчувати в її видатній героїні... Я спитала Славка: «Ну як тобі портрет?».

Він вигукнув: «Прекрасно!». Потім хитрувато скинувши головою, мовив: «А головне, що мовчить!». Пані Алена, весело глянувши на чоловіка, розсміялася: «Так-так, то лише на портреті, любий!». Обстановка розрядилася, і ми напередім почали обговорювати твір Віри Іванівни – портрет Атени Пашко, дружини, соратниці В'ячеслава Чорновола. Вони за ці роки й не розлучалися – портрети були поруч на стіні. Тепер їхні душі знову з'єдналися і спочивають разом на березі вічної ріки.

